

УДК 911.3

Козловська О.С.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ДО ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ ЗОНИ

Проаналізовано особливості та обґрунтовано перспективи розвитку туризму до Чорнобильської зони. Проведено оцінку наявної туристичної інфраструктури. Розкрито окремі організаційні аспекти. Визначено найатрактивніші туристичні об'єкти зони. Проаналізовано динаміку цін на тури.

The features and rationale for future tourism development in the Chornobyl zone are analyzed. An assessment of existing tourism infrastructure is carried out. Various organizational aspects are exposed. An attractive tourist sites zone are defined. The dynamic of prices for tours is analyzed.

Постановка проблеми. Проблеми розвитку Чорнобильської зони на сьогодні не вирішені. Вони продовжують породжувати суперечки і страхи, гіпотези і міфи. Але так чи інакше, вони залишаються і залишатимуться актуальними упродовж довгих років. За даними журналу Forbes, Чорнобиль – найунікальніше місце на планеті.

До Чорнобиля туристи навідуються ще з середини 1990-х років. На перший погляд така подорож є дуже небезпечною, особливо для здоров'я. Але смертельно небезпечний рівень радіації становить 300-500 РГн/г, а рівень радіації в місцях відкритих для туристів коливається в межах 15-200 мікрорентгенів на годину. Такий рівень радіації небезпечний тільки при тривалому впливі.

Розвиток туризму в Чорнобильській зоні, окрім задоволення потреб туристів, повинен мати позитивний ефект і для самої території, зокрема для вирішення місцевих санітарно-екологічних проблем. Деякі українські турфірми і жителі зони не приховують бажання поставити "радіоактивний" туризм на потік і вважають, що організація екскурсій для відвідувачів дозволить вирішити низку соціальних проблем зони відчуження. Тури до Чорнобильської зони пропонуються багатьма туристичними компаніями України, зокрема такими як «TEZTUR», «Туристичний лідер», «Фемелі

тревел», «Slavyanka Tours». В Києві навіть створена спеціалізована організація «Чорнобиль-Тур».

Аналіз попередніх досліджень. У фаховій літературі значну увагу приділено дослідженню питань розвитку туризму в Україні, особливо в контексті проведення Євро-2012. Питання вивчення туристичних ринків та територіальної організації висвітлено у працях О. Бейдика, О. Любіцевої, В. Кіптенка, І. Смирнова, В. Стафійчука та багатьох інших українських вчених. Проте недостатньо уваги приділяється можливостям формування нових DESTINATION в Україні та розвитку альтернативних туристичних маршрутів.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є аналіз особливостей та обґрунтування перспектив розвитку туризму до Чорнобильської зони. Серед окремих завдань – оцінка наявної туристичної інфраструктури, характеристика окремих організаційних аспектів, визначення найатрактивніших туристичних об'єктів.

Виклад основного матеріалу. Туризм – суспільне поліфункціональне явище, змістом якого є забезпечення доступності подорожування, відпочинку, оздоровлення, розваг та здійснення будь-якої іншої мети спрямованої на самореалізацію особистості. Відповідно туризм виконує соціокультурні, екологічні та економічні функції. Різноманітні функції туризму реалізуються в різних видах та формах туризму, що обумовлює його диверсифіковану структуру, тобто структуру, яка постійно ускладнюється, урізноманітнюється відповідно до змінних умов туристичного ринку [1. с.17,22]. В цьому контексті важливо досліджувати нові напрямки та види туризму, а також визначити їх місце на національному туристичному ринку.

Порівняно новою туристичною DESTINATION у Столичному регіоні є Чорнобильська зона. Туризм до Чорнобильської зони можна віднести одночасно до кількох видів туризму та сегментів туристичного ринку. Так, за мотивацією це може бути пізнавальний, розважальний, екстримальний, науковий та екологічний туризм.

Тури в Чорнобиль – це не просто захоплююча поїздка, це заворожливе видовище цвинтаря техніки, покинутих будинків та порожніх парків. Реалістичність панорам мертвих міст підвищує адреналін в крові. Дуже багато туристів хочуть побачити все це своїми очима. Для них сучасний турбізнес пропонує унікальне нововведення – тури в Чорнобиль.

Тури в Чорнобиль – це своєрідна «машина часу». Там завжди 1986 рік з гербами союзних республік, жовтими будками таксофонів та атрибутикою Радянського Союзу. Більшість відвідувачів зони – колишні жителі Прип'яті, працівники АЕС, їхні друзі та знайомі, яких навряд можна зарахувати до туристів. Вони, найчастіше, відвідують міське кладовище, де поховані їхні рідні, а також з ностальгією бродять знайомими місцями, згадуючи минуле. Заявки на відвідини Чорнобиля також надходять від туристів, що мають професійний інтерес до зони: біологів, фізиків, екологів і журналістів. Транспортна інфраструктура зумовлює розвиток

лише автомобільного (автобусного) туризму. Збір туристів відбувається на київському вокзалі - на них чекає великий автобус з табличкою Pripyat.com. Щоб налаштувати пасажирів на потрібний лад, в автобусі показують фільми про аварію 1986 року та її ліквідацію.

За віковою ознакою туризм до Чорнобильської зони має певні обмеження. Дітям до 18 років бувати на забруднених територіях заборонено. А для дорослої аудиторії за санітарними нормами також існують певні обмеження – перебувати в Чорнобильській зоні можна тільки чотири дні на тиждень. Даний туризм переважно є організованим, але бувають і нелегальні туристи - любителі екстремального відпочинку.

Територія та об'єкти, що знаходяться в межах Чорнобильської зони відчуження, безсумнівно, є потенційно привабливими для здійснення туристичної діяльності. Це пояснюється, в першу чергу, наявністю дійсно унікальних та відомих усьому світу об'єктів, таких як об'єкт “Укриття”, міста Прип'ять та Чорнобиль. Окрім цього сама зона відчуження – територія, що була позбавлена людського впливу впродовж останніх 20-ти років. “Спонтанний”, природний розвиток екосистем призвів до утворення цікавих ландшафтів та розселенням в них цінних видів рослин та тварин. Тут можна побачити залишки «рудого лісу», тут пишно росте зелень і двометрові айстри. Також в межах Чорнобильської зони живе велике поголів'я коней Пржевальського, є багато кабанів, лосів і косуль, з'явилися навіть рисі. Найпопулярнішими місцями для екскурсій у Прип'яті є готель, палац культури, басейн, чортово колесо, школи і дитячі сади, причал і відділок міліції. Знамените колесо так ніколи і не крутилося – початок його роботи був запланований саме на 1 травня 1986 р. Кабінки з жовтого пластика до цих пір виглядають як нові.

Туристична інфраструктура в Чорнобильській зоні розвинута недостатньо, проте в околицях зони є комфортабельні міні-готелі класу "люкс". Ніч у готелі коштує близько 15 доларів, стільки ж триразове харчування. Місцеві власники авто здають свої машини в оренду за 10 доларів на годину. Слід зазначити важливі організаційні аспекти, зокрема такі, як обмеженість доступу та жорсткий паспортний контроль. Потрапити на територію Чорнобильської зони самостійно досить складно. Наприклад, щоб потрапити в місто Прип'ять, звідки після аварії було повністю евакуйовано населення, доведеться отримати щонайменше три перепустки - на межі 30-ти, 10-ти і 5-ти кілометрових зон. Лише в день, який вважається поминальним, можна побувати в Чорнобильській зоні без додаткової тяганини. Цього дня організуються групові поїздки до Прип'яті. З контрольно-пропускного пункту "Дитятка" починається зона відчуження, де перевіряють паспорти. Коли екскурсія доходить до 10-кілометрової зони, гіді не рекомендують палити, що-небудь їсти чи пити - є ризик, хоч і не дуже великий, попадання радіоактивного пилу в організм. Особливістю Чорнобильської зони, як туристичного об'єкта є практична відсутність місцевого населення. Жителів в зоні залишилось близько трьох сотень. Вони дуже ображаються, коли їх називають "самоселами", тому що

живуть на своїй рідній землі. Після аварії вчені ще кілька років працювали над тим, щоб повернути жителів в місто, і лише в 1989 р. стало зрозуміло, що це неможливо.

Аналіз динаміки цін турів до Чорнобильської зони (рис.1) дозволяє зробити висновок про те, що зростання попиту на даний тур з боку іноземних туристів спричиняє високі темпи зростання цін для них. Так, якщо у 2003 р. значення ціни туру для українських та іноземних туристів були однаковими, то нині ціни для іноземних туристів виросли майже вдвічі.

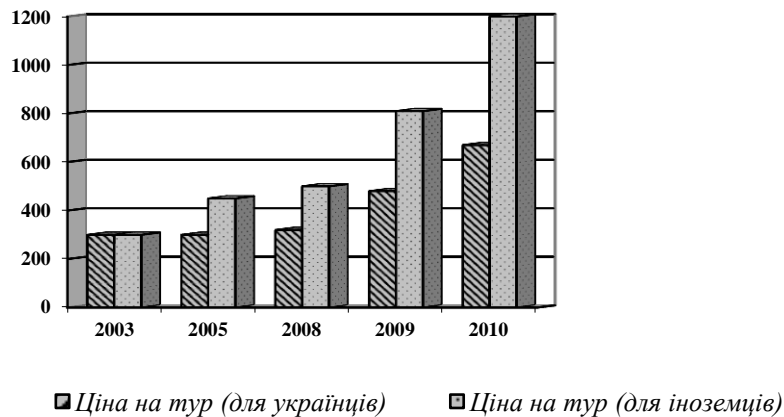

Рис.1 Динаміка цін турів до Чорнобильської зони, грн.

Висновки. В результаті проведеного дослідження можна зробити такі три висновки. По-перше, туризм до Чорнобильської зони є перспективною «нішою» туристичного ринку Столичного регіону, особливо в контексті проведення Євро-2012. По-друге, розвиток туристичної інфраструктури в Чорнобильській зоні є недостатнім. По-третє, зростання попиту на тури до Чорнобильської зони зумовлює інтенсивне зростання їх вартості.

Подальші дослідження пов'язані із обґрунтуванням конкретних заходів, спрямованих на активізацію туризму до Чорнобильської зони, вдосконалення туристичної інфраструктури з урахуванням зарубіжного досвіду.

1. Любіцева О.О., Бабарицька В.К. «Туризмознавство: вступ до фаху» - К.: ВПЦ "Київський університет", 2008. - 335 с.
2. Бейдик О.О. «Географія туризму» – К.: ВГЛ «Обрії», 2007. – 108 с.
3. Любіцева О.О., Панкова Є.В., Стафійчук В.І. «Туристичні ресурси України.» – К.: Альтерпрес, 2007. – 369 с.: іл., картосхеми.
4. Бабарицька В. К., Малиновська О. Ю. «Менеджмент туризму. Туроперейтинг.» – К.: Альтерпрес, 2004. — 288 с.
5. <http://ukr-resort.info>
6. <http://uatour.net/news>
7. <http://www.newsru.ua/ukraine/26apr2008/chornobyl.html>
8. <http://www.chornobyl.in.ua>
9. <http://pripyat.com/ru>